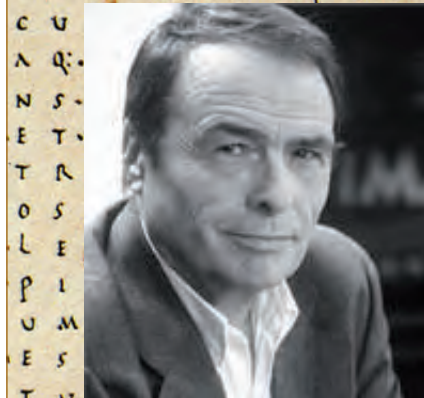
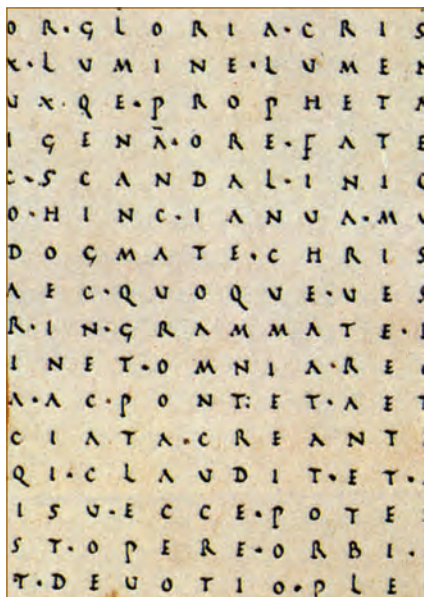

Pierre Bourdieu

Esbós d'autoanàlisi

PUV

Esbós d'autoanàlisi

Assaig 18

Esbós d'autoanàlisi

Pierre Bourdieu

Universitat de València
2008

Títol original: *Esquisse pour une auto-analyse*
Traducció de Xavier Gimeno i Torrent

© Éditions Raisons d'agir, 2004

© D'aquesta edició: Universitat de València, 2008

Publicacions de la Universitat de València
Arts Gràfiques, 13 - 46010 València

Disseny de la col·lecció: Inmaculada Mesa
Preimpresió: Addenda
www.addenda.es

ISBN: 978-84-370-6728-5

Dipòsit legal: V-215-2008

Impressió: Impremta Lluís Palàcios, Sueca

Això no és una autobiografia
Pierre BOURDIEU

Índex

Nota de l'editor francès	11
Introducció: Pierre Bourdieu: l'analista analitzat, per Montserrat Treserra	15
Esbós d'autoanàlisi	35

Nota de l'editor francès

Anàlisi sociològica que exclou la psicologia,
llevat d'alguns moviments humorals.

Notes preparatòries
Pierre BOURDIEU

Aquest text de Pierre Bourdieu, redactat entre octubre i desembre de 2001 —però en què treballava i pensava des de feia molts anys, preguntant-se especialment sobre la forma que convenia donar-li— fou concebut, arran del seu darrer curs al Collège de France, com una nova versió (desenvolupada, reelaborada) del darrer capítol de *Science de la science et reflexivité*.¹ I, per tal d'assenyalar adequadament la continuïtat entre els dos textos, li va posar el mateix títol: «Esbós d'autoanàlisi». Pierre Bourdieu havia decidit publicar primerament aquest llibre a Alemanya² i, malgrat que havia previst reprendre'l i retreballar-lo de cara a l'edició francesa, nosaltres hem preferit publicar-ne la versió alemanya afegint-hi únicament algunes notes bibliogràfiques a les referències explícites.

Igual que quan accedí al Collège de France (el 1982)

1. *El oficio de científico. Ciencia de la ciencia y reflexividad*, Barcelona, Anagrama, 2003. [N. del T.]

2. *Ein Soziologischer Selbstversuch*, Frankfurt, Suhrkamp, 2002.

amb una *Leçon sur la leçon*³ molt reflexiva, Pierre Bourdieu havia decidit d'impartir el seu darrer curs autosotmetent-se, com si es tractés d'un darrer desafiament, a l'exercici de la reflexivitat que ell havia constituït, al llarg de la seva vida d'investigador, en un dels requisits necessaris de la recerca científica.

Sabia que prenent-se ell mateix com a objecte no només corria el risc de ser acusat de complaença, sinó també el de donar armes a tots aquells que esperen el moment per negar, precisament en nom de la posició que Bourdieu ocupava i de la seva trajectòria, el caràcter científic de la seva sociologia, i que no entenen que l'exercici de la reflexivitat ha estat llargament elaborat com a instrument de científicitat. Aquest projecte, paradoxal entre tots, no era un gest d'ostentació («cal requerir al lector que es preguntin per què llegeix això», diu Pierre Bourdieu en les seves notes de treball preparatòries), sinó més aviat una tasca enterament inèdita de confrontació final de l'investigador amb la seva veritat científica, mostra d'una voluntat de lliurar una mena de garantia final del caràcter científic de les proposicions enunciades en tota l'obra, gràcies a un autoexamen de consciència altament controlat («poso al servei d'allò més subjectiu la més objectiva de les anàlisis», continua escrivint, comentant aquest text).

S'ha vist que tenia raó de témer el mal ús que se'n pogués fer. Pierre Bourdieu escrivia així, en una de les versions anteriors: «Això no és una autobiografia. El gènere no m'és només vedat perquè hagi (d)enunciat la il·lusió biogràfica; m'és profundament antipàtic i l'aversion, mes-

3. *Lección sobre la lección*, Barcelona, Anagrama, 2002. [N. del T.]

clada de temor, que m'ha portat a desanimar diversos
“biògrafs” s'inspira en raons que considero legítimes».

Desembre de 2003

Introducció

Pierre Bourdieu: l'analista analitzat

EL LLIBRE QUE TENIU A LES MANS ÉS UN TEXT EXCEPCIONAL, força inèdit en el món de la sociologia. Aquí, l'objecte d'estudi no és la societat en general o algun dels seus aspectes sinó que és el mateix sociòleg qui es pren com a objecte d'estudi. I ho fa amb rigor, aplicant-se a ell mateix els esquemes analítics del corpus teòric que ha anat construint en el decurs de la seva llarga experiència d'investigador. La sociologia, ens dirà Bourdieu, es proposa produir coneixement objectiu sobre el món social, i per aconseguir-ho cal pensar en primer lloc en com i de quina manera la posició del sociòleg —en l'espai social, en el camp científic i en el camp escolàstic— interfereix en aquest coneixement a través dels seus esquemes implícits de visió i divisió del món social. Són esquemes construïts socialment, incorporats i naturalitzats com a conseqüència de la trajectòria pròpia, viscuda en unes condicions objectives d'existència. Una trajectòria, d'altra banda, datada i situada en un context històric, geogràfic i nacional.

Pierre Bourdieu és un sociòleg amb una llarga i dilatada vida professional que s'ha significat per la construcció d'un corpus teòric potent, resultat d'una pràctica investigadora constant i d'una reflexió crítica permanent entre teoria i pràctica. Ha investigat en diversos camps, el de l'educació, de la cultura, de l'art, de la política i dels mitjans de comunicació. Sempre, però, amb un objectiu: desvelar el sistema de representacions socialment construït que fa possible l'ordre social i l'existència d'una societat jerarquitzada i desigualitària amb el domini d'uns grups sobre els altres. Un

domini que és possible per l'efecte del poder simbòlic, per la imposició legítima d'un sistema de creences dominants, amb el consens tàcit de tots els grups socials. Comprendre el funcionament de la societat, tasca de la sociologia, per a P. Bourdieu passa prioritàriament per comprendre aquestes formes de visió i divisió legítimes que, incorporades i naturalitzades, fonamenten la consolidació i reproducció del poder. No hi ha sociologia que no sigui sociologia del poder, i comprendre el poder i els mecanismes sobre els quals es fonamenta implica anar més enllà del que és visible i aparent. Això vol dir ser capaços de situar els fets socials —formes de sentir, veure i actuar— dins de l'entramat de relacions socials de poder i de força que les estructurin. Perquè, com recorda a *L'ofici de sociòleg* (Bourdieu, 1968: 41),¹ «Si la sociologia és possible com a ciència objectiva és perquè hi ha relacions exteriors, necessàries, independents de les voluntats individuals i, si es vol, inconscients (en el sentit que no són objecte de simple reflexió) que poden ser captades a partir de l'observació i l'experimentació».

Coherent amb aquestes propostes, aquest científic social s'ha significat, a més a més de per les innombrables i fecundes contribucions empíriques, per una constant reflexió sobre la teoria del coneixement científic i per la necessitat de controlar els obstacles epistemològics, entre els quals els principis de visió i (di)visió del mateix sociòleg. Investigar, advertia recurrentment, vol dir controlar totes les distorsions i biaixos possibles. És a dir, posar en pràctica sistemàticament el dubte metòdic, qüestionar les pre-nocions, les etiquetes i classificacions, tant les del sentit comú,

1. Bourdieu, Pierre, *Le métier de sociologue*, París, Mouton, 1968, p. 38.

com les periodístiques o les administratives, i també les jerarquies intel·lectuals inculcades, transmeses i reproduïdes per l'ortodòxia acadèmica. Cal ser capaç, en definitiva, d'objectivar tot allò que es presenta com a formant part del món donat-per-descomptat i de dotar-se de mecanismes i estratègies de reflexió per tal de desvelar què hi ha més enllà d'allò que es presenta com a evident, i de poder situar-ho en les condicions de producció de les quals els fets socials en són una conseqüència, actitud bàsica en qualsevol acte de recerca i que en dirà reflexivitat.

És dins del marc d'aquesta pràctica de la reflexivitat que el sociòleg sempre va practicar i predicar que cal entendre aquest assaig d'auto-socioanàlisi que s'ha fet públic al final de la seva trajectòria. Ens podem preguntar per què ho ha fet, per què ho ha fet en el moment que ho ha fet i per què té la forma que té. Crec que és bo fer algunes observacions per tal de facilitar-ne la lectura i si més no per tal de situar el text dins del context que l'ha fet possible. Les observacions són de dos ordres: en primer lloc, sobre l'autor i la seva obra com a marc de referència que ajuden a entendre el perquè i el sentit de l'excel·lent exercici d'anàlisi que l'autor fa de la seva trajectòria. En segon lloc, sobre el sentit de la publicació, tant pel que fa al context i la conjuntura de la publicació com respecte del contingut.

L'autor i la seva obra: un marc per comprendre l'exercici de l'auto-socioanàlisi

De Denguin a l'ENS de París: les experiències d'aculturació

El sociòleg Pierre Bourdieu neix a Denguin el 1930, un petit poble de la regió del Bearn, a l'extrem sud de Fran-

ça. La seva doble marginalitat, geogràfica i social (el seu pare, primer treballador agrícola en règim de parceria, més tard funcionari de correus) marcarà la seva trajectòria d'ascensió social. Una trajectòria d'ascensió realitzada a través d'un currículum escolar brillant que l'ha portat a endinsar-se en mons socials molt diferents dels d'origen i on des de molt jove, com un estranger que arriba a un país desconegut, ha experimentat la duresa de l'aculturació. En efecte, primer internat a Pau per cursar el batxillerat, arriba finalment a París, on es prepara i supera amb èxit el difícil i selectiu examen d'ingrés a l'Escola Normal Superior (ENS), una de les institucions més elitistes de França, i així després de viure tancat a l'ENS de la rue de l'Ulm dedicat completament a la seva formació. El 1955 obté l'agregació de Filosofia, una de les disciplines que a l'època, a França i en general a Europa, gaudien de major prestigi universitari i que, com a tal, comptava amb els més reconeguts prohoms del món del pensament.

És quan revela els negatius d'aquesta primera experiència a la llum de les eines conceptuals que ha anat construint que parlarà de la cultura i les cultures com a factors de discriminació, de la subtilesa de la cultura legítima en el seu paper de producció i reproducció d'una societat de classes, de la necessitat d'aprofundir en el rol central de la violència simbòlica si de veritat es volen comprendre els mecanismes a través dels quals el poder i la dominació són possibles i es reproduïxen. El racisme de classe, dirà, és el pitjor dels racismes, i més quan no es viu com a tal, ni pels que l'exerceixen ni pels qui el pateixen. Entre la seva trajectòria i la pertinença al camp filosòfic de la França de la dècada de 1950, amb companys de viatge i de referència com Jacques

Derrida, Michel Foucault, i/o Gaston Bachelard i Georges Canguilhem, sera receptiu tant a les teories del poder com al paper que hi juguen els intel·lectuals en la reproducció de les estructures de poder en la mesura que parteixen —i els comparteixen— d'esquemes de visió i divisió del món que han naturalitzat com a resultat del temps que els ha tocat viure, de l'origen social i de la pertinença i posició ocupada en el camp científic i institucional. Els conceptes d'*habitus*, *camp* i *trajectòria* que més endavant anirà teoritzant s'havien començat a gestar molt aviat. Són conceptes forts en la seva caixa d'eines teòrica que, com un diamant en brut, va anar tallant i afinant mitjançant un treball constant de contrastació en realitats socials ben diverses.

*L'experiència d'Algèria en temps revoltats per
l'alliberament nacional. Noves cultures: l'invariant
de la dominació cultural*

El trasllat a Algèria, primer arran del servei militar i després com a ajudant a la facultat de lletres d'Alger (1955-1960), marca un punt d'inflexió en l'orientació professional de Pierre Bourdieu. Sense deixar del tot la filosofia (de fet sempre serà present en la seva trajectòria), cada vegada es mostra més atret per l'antropologia i per la sociologia, que més endavant considerarà que són, a la pràctica, una única disciplina. S'interessa pel moviment d'alliberament nacional, descobreix noves cultures i noves condicions de vida que li interessin enormement. A partir de la recerca sobre la societat tradicional de la Cabília, experimenta la dificultat d'entrar i comprendre des de dins lògiques culturals molt diferents, alhora que s'a-

Pierre Bourdieu (1930-2002) ha estat un dels grans sociòlegs europeus i un pensador polèmic i compromès. Professor de sociologia al Collège de France, director d'estudis a l'École des Hautes Études en Sciences Sociales, fou autor d'una extensa obra, amb títols com *Les regles de l'art*, *Raons pràctiques*, *La dominació masculina* o *L'ofici del científic*. Va destacar per la reflexió profunda i rigorosa a què sotmetia la seua pròpia obra i la seua pràctica com a científic social. *Esbós d'autoanàlisi*, redactat entre octubre i desembre de 2001, i concebut com un desenvolupament de la darrera lliçó impartida al Collège de France, és un text extraordinari, una mirada lúcida a la seua trajectòria com a sociòleg, com a investigador, però també com a individu procedent d'un entorn social i geogràfic específic que el va condicionar. Sense fer cap ostentació ni concessió confessional, Pierre Bourdieu, que considerava el gènere autobiogràfic «artificial i il·lusori», fa una aportació sòlida i sincera a la comprensió del seu camp de recerca i de la França acadèmica del segle XX i també a la seua pròpia autocomprensió. Els itineraris de formació, les grans institucions acadèmiques de França, els rituals d'incorporació a les elits intel·lectuals, l'evolució i la singularitat de la sociologia en el context de les ciències humanes i la filosofia, el paper de vegades poc lluït d'algunes grans figures, entre moltes altres qüestions, s'analitzen amb agudeses al llarg d'unes pàgines que atrapen la nostra atenció fins al final.

ISBN 978-84-370-6728-5

PUV PUBLICACIONS
UNIVERSITAT
D'IVALENCIA